

Bacău :
Colocviul republican
al criticilor de teatru

Sarcini ale criticii de teatru în lumina documentelor Congresului al XII-lea al P. C. R.

referat prezentat de Natalia Stancu
(text prescurtat)

S tabilind linia politică generală, orientările fundamentale ale societății noastre în următoarea etapă, Congresul al XII-lea al partidului a relevat importanța factorului spiritual, a noii culturi, contribuția artei la transformarea revoluționară a omului, la înobilizarea ființei umane. Actul critic este considerat, în documentele de partid, solidar cu cel artistic. Era firesc, deci, ca la primul punct pe ordinea de zi a Colocviului nostru să figureze sarcinile criticii de teatru, în lumina Congresului al XII-lea al P.C.R.

Referindu-ne la devenirea criticii teatrale, în ultimii ani, avem dreptul să afirmăm că aceasta a cunoscut o remarcabilă dezvoltare. Critica teatrală și-a precizat statutul ; și-a conturat mai ferm obiectivele, și-a lărgit aria de investigație la geografia teatrală a întregii țări și la fenomenul teatrului de amatori. Și-a verificat, sporit și perfecționat instrumentele, și-a întărit forțele cu condeie tinere, a înregistrat realizări globale și succese individuale remarcabile. Urmărind mai consecvent și mai aplicat valoarea actului artistic, caracterul său militant, critica însăși a devenit expresia unei angajări politice mai viguroase și și-a mărit eficiența.

Prin cuvîntul scris cu competență și fervoare, critica și-a consolidat *funcția de direcție* și, mai ales, și-a valorificat *funcția de animator al teatrului* ; precum și aceea de intermediar al comunicării fertile dintre arte și de stimulator al dialogului cu publicul. Exerțindu-se din ce în ce mai incontestabil *aici și acum*, critica s-a transformat în *ferment al vieții teatrale*.

Confruntînd activitatea criticii de teatru cu sarcinile ce-i stau în față, în chip direct sau implicit, rezultă că prima noastră sarcină este intensificarea acestei activități, așa încît să putem vorbi de un adevărat *salt calitativ*. Este momentul

Urmărind dezbaterile

L a a VI-a sa ediție, Colocviul republican al criticilor de teatru a reunit peste 60 de participanți : cronicari dramatice de la publicațiile centrale, reviste de cultură și gazete județene, istorici, esteticieni, profesori ai Institutului de artă teatrală și cinematografică „I. L. Caragiale”, studenți, actori participanți la Gala națională a recitalurilor dramatice, care se desfășura concomitent. Colocviul și-a propus, ca prin-

cipală temă a dezbaterilor, „Critica în sprijinul politicii teatrale”. Coordonate de biroul secției de critică a A.T.M., discuțiile s-au sprijinit pe cinci referate : „Sarcinile criticii de teatru în lumina documentelor Congresului al XII-lea al P.C.R.” — referat principal, susținut de Natalia Stancu ; „Cum se reflectă viața teatrală în ziarele și revistele din orașele cu teatre naționale” — Stelian Vasilescu ; „Viața teatrală brașoveană în ziarele și re-

să ne preocupe într-o măsură mult mai mare *valoarea îndrumării* pe care o exercită efectiv asupra artei și, totodată, *eficiența reală a acestei îndrumări*.

Problema fundamentală rămâne cea a demnității teatrului, a *locului său în societate*, a influenței pe care poate s-o exercite asupra oamenilor. Una este să amuzi, să distrezi, să bucuri ochiul și urechea, să ajuți omul să evadeze în „maginar, în vis, în lumi exotice, în false probleme — și alta înseamnă să fii o *forță vitală a lumii căreia îi aparțin spectatorii* și, reacționând la întrebările arzătoare suscitade de existența individului în societate, să determini, la spectator, reflecția și adoptarea unei atitudini active, în raport cu condiția sa.

Bogăția rețelei teatrale a unei țări, deschiderea repertoriului, amplitudinea lui tematică, varietatea speciilor dramatice, forța tradiției, vitalitatea și legitimitatea experimentului, nivelul artei actoricești, poziția și personalitatea regiei, virtuțile de semnificare ale scenografiei, tipul și evoluția conceptelor teatrale țin, ca să zic așa, de domeniul libertății. Și e de dorit ca, dacă nu toate (ceea ce e utopic), cât mai multe dintre căile acestei libertăți să fie explorate energic, cu cât mai multă fantezie, într-un chip cit mai creator. Sub acest aspect, desigur, putem visa și avem dreptul să sperăm și obligația de a contribui la multiple înfăptuiri.

Există și un domeniu al dezvoltării teatrului care ține de tărîmul necesității. Este vorba — ca să folosim o terminologie comună tuturor proiectelor noastre de dezvoltare (economică, științifică, social-politică) — despre *eficiență*. Și în domeniul activității spirituale, eficiența trebuie raportată, în primă și mai ales în ultimă instanță, la *calitate*. Principalii „indicatori” ai eficienței și calității teatrului românesc de azi — și, cu atât mai mult, ai celui de mîine — îmi par a fi (într-un echilibru care, știm, e fragil) *miza actului teatral și valoarea constructivă a mesajului său*.

După opinia mea, șansa teatrului depinde de valoarea dramaturgiei (indiferent de formele ei viitoare) : de calitatea ei literară, de fondul ei moral, de măsura în care face să vibreze coardele sufletești. Hotărîtoare e dramaturgia de actualitate. Și, dacă, într-un viitor mai îndepărtat sau mai apropiat, acestei dramaturgii îi va reveni misiunea de a dezbate statutul existențial al omului, oferind răgazului de care acesta va dispune din ce în ce mai mult temeuri de meditație filozofică, forța teatrului românesc, aici și acum, rezidă în semnificațiile sale ideologice, precum și în implicarea în actualitatea social-politică.

Această implicare se exprimă în autenticitatea și vitalitatea întrebărilor lansate peste rampă, în caracterul semnificativ al conflictului dramatic, al problemelor de conștiință, supuse dezbaterii publice. Pentru ca teatrul românesc să-și îndeplinească această misiune, critica va trebui să continue lupta începută, cu nobilă înverșunare, în anii socialismului, și cu deosebire de la Congresul al IX-lea al P.C.R., pledînd pentru explorarea realității, împotriva anumitor reprezentări șablonarde, a modurilor false de a o reflecta. Depășind factologia, dezvăluind sensul unor înțeștări și neliniști vremelnice, teatrul se va ridica deasupra datării și localizării, va atinge semnificații general-umane și-și va împlini aspirația firească spre eternitate și universalitate.

„C u toate realizările, avem încă multe de făcut pentru a da strălucirea cuvenită literaturii și artelei, pentru a crea opere demne de marea epopee constructivă pe care o înfăptuiește poporul nostru”, se spune în Raportul Comitetului Central la Congresul al XII-lea al P.C.R.

Aceste imperative consolidează, totodată, statutul profesional al criticii, ne îmbărbătează în lupta cu diverse prejudecăți și presiuni extraestetice. Nu mai discut împrejurările în care „despre Național” sau „despre teatrul din orașul

vistele orașului” — Ermil Rădulescu ; „Cum se reflectă viața teatrală din orașele moldovene în presa locală” — George Genoiu ; „Cum se reflectă cronică dramatică în viața teatrului băcăuan” — Carol Isac. Discuțiile au fost ample, aprofundate, confruntările de opinii, deosebit de animate, cu aplicații concrete la viața teatrală a orașelor noastre, la raporturile dintre scenă și critică.

Într-un succint cuvînt introductiv, criticul Valentin Silvestru a făcut o trecere în revistă a preocupărilor criticii noastre dramatice, tot mai implicată în destinul teatrului românesc. Testul esențial al criticului îl constituie sensibilitatea manifestată față de spectacolul novator și curajul cu care sprijină dezvoltarea unei arte puternic ancorate în actualitate. Starea criticii poate fi analizată numai în
(Continuare la pag. 19)

interesantă, în acest sens, este aceea a amatorilor, cu deosebire a formațiilor studențești.

Amintesc, tot la capitolul diversității, penuria de comedii.

Aș propune, în loc de încheiere, să medităm asupra a două opinii. Una aparține lui André Malraux, care spunea: „Prestigiul criticii este dat, mai mult decât de consensul ei cu arta, de consensul ei cu existența”. Cealaltă, semnată Peter Brook, susține: „Criticul va vorbi, cel mai adevărat, în numele publicului, cînd se va simți angajat în lumea *exterioară*, nu mai puțin decât în propria sa meserie”.

(Continuare de la pag. 17)

raport cu cerințele societății; în acest context, rolul major și primordial îl are conștiința criticilor, care trebuie să elimine din propriile rînduri mediocritatea și factorii de inhibiție. Străbatem o stațiune, în general, mediocră; cu atît mai mult, se impune o autoanaliză severă a activității criticii, autoanaliză din care se exclude, de la sine, spiritul conformist, concesiv.

Referindu-se la aspectele „de breaslă” ale activității criticii, dramaturgul Theodor Mănescu, redactor-șef adjunct al revistei „Teatrul”, a remarcat absența articolelor de confruntare, ca și lipsa de combativitate a criticii față de unele fenomene de regres în mișcarea teatrală. Subliniind că unirea criticilor în lupta pentru țeluri majore nu duce la uniformizare, la despersonalizare, vorbitorul a arătat că scopul esențial al criticii este, trebuie să fie afirmarea valorilor, descurajarea nonvalorilor. Șansa teatrului românesc o constituie dramaturgia românească; aceasta nu este însă suficient înregistrată de critică, nu avem încă studii de sinteză, analize comparative, nu se practică o critică axiologică fermă. Dramaturgul a combătut, de asemenea, unele metode învechite, care renasc, cîteodată, în practica criticilor — escamotarea realității, înlocuirea principialității cu criteriul oportuniste.

Despre tendințele conservatoare ale unei părți a criticii a vorbit Val Condurache, secretar literar la Teatrul Național „Vasile Alecsandri” din Iași; el a spus, printre altele, că avem nevoie de o critică dinamică, în consens cu spiritul modern al teatrului de astăzi, o critică informată și receptivă, care să propulzeze în arta spectacolului de teatru ideile și ritmul epocii. Critica trebuie să se plaseze în avangarda politicii teatrale, avînd o funcție prospectivă — a subliniat Doina Uricariu, secretar literar al Teatrului „Ion Vasilescu”. Combaterea primejdiei pe care o reprezintă stagnarea constituie sarcina urgentă și esențială a criticului.

Substanțiale delimitări de principiu a făcut profesorul universitar Horia Delea-

nu, între sfera cronicii dramatice și cea a criticii. Funcțiile acestora diferă, dar există un consens privind obiectivul final. Nimic mai nefiresc decât uniformizarea opiniilor. Criticii trebuie să militeze pentru diversitatea opiniilor. În cuvîntul său, criticul Mircea Ghițulescu s-a referit, printre altele, la aspectul „standardizării”, la o anumită lipsă de varietate a stilurilor în critică. Pe alt plan apare evidentă, în același timp, precaritatea programului de politică teatrală al criticii, „lipsa de program fiind prezentată ca un program teatral”. Criticul clujean a insistat asupra necesității angajării mai profunde a criticii în problematica de politică culturală. Criticul Constantin Paiu, de la Studioul de radioteleviziune din Iași, a făcut precizări în legătură cu stilul criticii. La aspecte ce țin de practica cronicarului dramatic s-a referit și Antoaneta C. Iordache. „Nevoia de a interveni” este, în opinia criticului de la revista „Orizont”, resortul vital care impune actual critic în ansamblul fenomenului teatral actual.

O interesantă perspectivă sociologică a propus dezbaterilor Emanoil Enghel, instructor în Consiliul Culturii și Educației Socialiste. El s-a ocupat de unele teorii sociologice cu privire la raporturile dintre teatru și public. Publicul *marcat* și publicul *atras* de mesaj formează, în prezent, cele două mari categorii ale spectatorilor de teatru. După cum a constatat cercetătorul de renume mondial Abraham Moles, influența asupra publicului este legată de intercondiționarea ideologică, curentelor literare-artistice, criticii și liderilor de opinie. Rolul criticii este important și el devine tot mai complex pe măsură ce crește nivelul de receptare al publicului larg. Cu privire la Colocviu, vorbitorul a considerat că se cere ca acesta să fie instituționalizat, ca o formă superioară de perfecționare a criticilor, cuprinzîndu-i și pe cei care se ocupă de cronicile teatrale la gazetele județene.

Conf. univ. Ioana Mărgineanu, de la I.A.T.C., a formulat o serie de considerații privind dimensiunea sociologică și psihologică a criticii în realizarea siste-

mului formativ al teatrului, iar tînărul critic Dan Weil s-a ocupat de necesitatea unei cercetări sociologice fundamentale a fenomenului teatral, bazată pe date reale. Se impune, în actuala etapă, cînd are loc un vast proces de urbanizare, o bună propagandă culturală în favoarea teatrului, la care să participe chiar teatrul, cu mijloacele sale specifice. Criticul a mai făcut o serie de sugestii practice privind lărgirea ariei de investigare sociologică a relației teatru-public, precum și rolul criticii dramatice în această perspectivă, ocupîndu-se, totodată, și de necesitatea materializării unei mai vechi inițiative a M.E.I., aceea a introducerii cursurilor de cultură teatrală și cinematografică în programa liceelor.

Dramaturgul Dimitrie Roman, secretar literar al Teatrului Dramatic din Brașov, a împărtășit experiența teatrului său în atragerea și formarea publicului. Instituția teatrală, dispusă să facă, temporar, concesii, pentru a-și atrage publicul, nu și poate abandona, însă, programul educativ, asupra căruia are datoria să vegheze și criticul, aflat, în mod normal, în avangarda culturii teatrale. Spectacolele deteriorate, prezentate în provincie de către unele teatre din Capitală, au o influență nedorită asupra publicului, și este necesar ca și criticii de la gazetele județene să-și sporească combativitatea față de aceste reprezentații. În intervenția sa la acest capitol al discuțiilor, Valentin Silvestru a adus precizări de principiu privind independența criticului față de instituția teatrului, el servind exclusiv interesele superioare ale culturii teatrale.

În legătură cu statutul criticului, s-a pronunțat și Dumitru Chirilă, redactor la revista „Familia”, care a vorbit pe larg, ilustrîndu-și expunerea cu numeroase exemple, despre specificul profesiei de critic. Mariana Ioan, de la Radiodifuziune, a abordat același subiect din perspectiva impactului emisiunilor de critică teatrală, și în special al programului „Rampa și ecranul”, asupra publicului de toate categoriile sociale. Problema autorității morale și culturale a criticului a fost abordată și în cuvîntul rostit de Carmen Tudora, de la revista „Tomis”. Constantin Cubleșan, dramaturg și critic, a pus accentul pe răspunderile criticii față de noua dramaturgie.

Emanoil Petruș a apreciat că noțiunea de critică dramatică ar trebui lărgită, incluzînd nu numai spectacolul finit, ci și

procesul de elaborare artistică. Pentru actor, critica reprezintă, întîi de toate, o analiză substanțială și elevată a piesei. Dar, cunoscînd bine cum a fost realizat spectacolul, criticul va putea da fiecăruia ce i se cuvine: regizorului, scenografului, actorului. Tot despre raporturile dintre teatru și realizatori a vorbit, printre altele, și Ion Călian, cronicar dramatic al ziarului „Făclia Ardealului” din Cluj-Napoca; el a sugerat o mai activă participare a criticilor la viața colectivelor teatrale. Aspecte ale stilului de muncă al cronicarului dramatic au relevat A. I. Brumar, de la revista „Astra”, Augustin Cozmușă, redactor la ziarul „Secera și ciocanul” din Baia Mare, și Romulus Diaconescu, redactor-șef adjunct al revistei „Ramuri”.

La formarea tinerilor critici s-a referit Doina Sipoș, conf. univ. la I.A.T.C. Dramaturgul și criticul George Genoiu a adus în discuție, în acest context, problema promovării criticilor tineri, de care revista „Ateneu” se ocupă consecvent.

În încheierea Colocviului, Valentin Silvestru, din partea biroului secției de critică a A.T.M., a sintetizat lucrările. Critica trebuie să netezească drumul teatrului către public, făcînd și ceea ce s-ar putea numi propagandă teatrală. Creativitatea criticului se leagă de libertatea criticii, ca un factor esențial pentru promovarea a ceea ce este valoros și necesar. Partidul a cerut criticilor să-și exprime liber și cu claritate opiniile. Ne bucurăm, în acest sens, de un climat propice dezvoltării spiritului critic, calitatea fiind astăzi nu un simplu deziderat, ci o necesitate politică. Criteriul valorii — a mai spus, printre altele, criticul — este esențial; ideile despre teatru trebuie să pătrundă în mase împreună cu teatrul de valoare. Aceasta este partea principală din programul fiecărui critic. Lărgirea bazei informaționale, alcătuirea unui dicționar al criticii de teatru, ca și a unui cod al profesiei, sînt obiective care se cer realizate cît mai repede, avînd în vedere locul pe care viitorul îl rezervă criticii.

În cuvîntul său, Aurel Ilie Calimandric, vicepreședinte al Comitetului județean de cultură și educație socialistă, a adus caldul salut al forurilor locale și a asigurat pe participanți că și pe viitor această acțiune, intrată în tradiție, va găsi la Bacău tot sprijinul.

Carol Isac